

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА**

НАСТАВНА ПРОГРАМА ПО

Е К О Н О М И Ј А

за IV година

ЕКОНОМСКА, ПРАВНА И ТРГОВСКА СТРУКА

***економски шехничар, правен шехничар,
деловен секретар и шехничар за трговија и маркетинг***

Скопје, мај 2002 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ЕКОНОМИЈА

1.2. Образовен профил и група струки на кои им припаѓа наставниот предмет

1.2.1. Образовен профил: економски техничар, правен асистент, деловен секретар и техничар за трговија и маркетинг

1.2.2. Група струки: економска, правна и трговска струка

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Заеднички предмет за структурата

1.4. Година на изучување на наставниот предмет

1.4.1. Четврта година

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 2 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 66 часа

1.6. Статус на наставниот предмет

1.6.1. Задолжителен

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

Целта на наставата по наставниот предмет *економија* е учениците да стекнат знаења за основните економски закони и категории од областа на макроекономијата, како дел од современата економска наука, со цел самостојно разбирање, теоретско воопштување, правилно проучување и надградување на стекнатите знаења од областа на современата економска наука.

Од општата цел на наставата по предметот *економија*, произлегуваат и следниве посебни цели:

- ученикот да се запознае со основните поими на макроекономијата;
- да ја разбере суштината и начините на мерење (пресметување) на бруто националниот производ;
- да го споредува номиналниот со реалниот бруто национален производ;
- да ја објасни потрошувачката, штедењето и инвестициите, како и корелацијата меѓу доходот и штедењето, од една страна, и штедењето и инвестициите, од друга страна;
- да го согледа настанувањето, функциите и вредноста на парите и начинот на кој банките креираат пари (кредитна мултипликација);
- да ги разберат причините за невработеност и видовите и изворите на инфлација;
- да се запознаат со доминантните теории за улогата на државата, како и со суштината на фискалната и монетарната политика;
- да ги карактеризира видовите даноци и даночен систем;
- да ги идентификува карактеристиките на меѓународната трговија, надворешно Ы трговскиот систем и политика и девизниот систем и политика;
- да ги поврзува економските закони и категории од областа на макроекономијата и микроэкономијата како битен предуслов за правилно сфаќање на современата економска наука.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на програмските содржини од наставниот предмет *економија*, односно за постигнување на поставените цели, потребни се основни знаења стекнати од наставните предмети *бизнис за III и IV година*, *деловно работење за III година* и *економија за III година*.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Бр. на часови	Конкретни цели <i>Ученикој:</i>	Дидактички насоки	Корелација меѓу тематските целини и меѓу предметите
1. Основни макроекономски поими	8	<ul style="list-style-type: none"> - Да се запознае со поимите стопански систем и економска политика; - да ја разликува макроекономијата наспроти микроэкономијата; - да ги идентификува целите на макроекономската политика; - да ја разбере агрегатната понуда и побарувачка. 	<p>Се објаснува и дискутира за стопанскиот систем и економската политика и се врши споредба на макроекономијата со микроэкономијата.</p> <p>Се презентира графички приказ на агрегатната понуда и побарувачка со употреба на графоскоп или ЛЦД проектор.</p> <p>Се користи стручна литература и списанија каде се обработуваат теми и</p>	<p><i>1. Економија за претиа година</i></p> <p>Тематски целини:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Вовед во економската наука; - Вовед во микроэкономијата.

			<p>содржини од областа на макроекономијата.</p> <p>Се организира проектна работа на учениците за аграгатната понуда и побарувачка.</p>	
2. Национален производ и доход	9	<ul style="list-style-type: none"> - Да се запознае со поимот бруто национален производ; - да ги разликува начините на мерење (пресметување) на бруто националниот производ; - да го објасни номиналниот и реалниот бруто национален производ Ы ГНП (наменска распределба); - да го сфати значењето на економскиот раст и развој; - да ги идентификува факторите за развој и нивото на развој во Р. Македонија; - да го разбере економскиот циклус. 	<p>Се објаснува и дискутира за бруто националниот производ.</p> <p>Се организира групна работа со учениците за двата начина на мерење (пресметување) на бруто националниот производ.</p> <p>Се објаснува и се врши споредба меѓу номиналниот и реалниот бруто национален производ при што се користат податоци од Заводот за статистика и од стручната литеартура од оваа област.</p> <p>Се објаснува и дискутира за значењето на економскиот раст и развој и се</p>	<p><i>1. Економија за претшна година</i></p> <p>Тематски целини:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Основите на теоријата на производството; - Фактори на производство и нивното пазарно вреднување.

			организира групна работа со учениците за факторите и нивото на развој на Македонија.	
3. Потрошувачка, штедење и инвестиции	8	<ul style="list-style-type: none"> - Да се запознае со поимот и структурата на потрошувачката; - да го дефинира поимот штедење; - да го споредува доходот и штедењето; - да го разбере поимот, видовите и ефикасноста на инвестициите. 	<p>Се објаснува за поимот потрошувачка и се презентира шематски приказ за структурата на потрошувачката со употреба на графоскоп или ЛЦД проектор.</p> <p>Се објаснува за поимот и значењето на штедењето и се организира групна или танндемска работа на учениците за споредбата на доходот со штедењето.</p> <p>Се објаснува за поимот и видовите инвестиции и се дискутира за ефикасноста на инвестициите со употреба на графикони, табели и сл.</p>	<i>1. Економија за четвртта година</i> Со претходната тематска целина.
4. Пари и банки	6	- Да се запознае со поимот, настанувањето и функциите на парите и паричниот систем;	Се чита стручна литература за поимот, настанувањето и функциите на парите.	<i>1. Деловно работење за третта година (за економскиот асистент и</i>

		<p>- да ја сфати вредноста и промената на вредноста на парите (девалвација, ревалвација, апрецијација и депрецијација);</p> <p>- да ја објасни понудата и побарувачката на пари;</p> <p>- да ги идентификува банките и како банките креираат пари Ъ кредитна мултипликација.</p>	<p>Се објаснува и дискутира за девалвација, ревалвација, апрецијација и депрецијација со употреба на графоскоп или ЛЦД проектор.</p> <p>Се организира, координира и контролира групна или тандемска работа на учениците за понудата и побарувачката на пари.</p> <p>Се организира групна работа на учениците за темата пари и банки.</p>	<p>деловниот секретар)</p> <p>Тематски целини:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Банкарство; - Банкарски систем. <p><i>2. Економија за 19-тата година</i></p> <p>Тематска целина:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Теории за вредноста и цените.
--	--	--	--	--

<p>5. Невработеност и инфлација</p>	<p>8</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да се запознае со поимот, суштината и причините за невработеност; - да ја објасни суштината на инфлацијата; - да ги класифицира видовите и изворите на инфлација; - да ја идентификува инфлацијата во Р. Македонија; - да ја сфати модерната теорија на невработеноста и инфлацијата (Филипсова крива на кус и долг рок). 	<p>Се објаснува, дискутира за поимот и суштината на невработеноста и се презентираат примери од практиката за причините на невработеност.</p> <p>Се води дискусија за видовите инфлација при што се презентираат податоци од Интернет, стручната литература и списанија кои можат да бидат собрани и презентирани од учениците.</p> <p>Се организира, координира и контролира групна работа на учениците за изворите на инфлација посебно за инфлацијата во Македонија и се презентираат резултатите и заклучоците од групната работа со употреба на графоскоп или ЛЦД проектор.</p> <p>Се презентира Филипсовата крива на кус и долг рок со употреба на графоскоп или ЛЦД проектор.</p>	<p><i>1. Економија за четвртта година</i> Со претходната тематска целина.</p>
--	-----------------	---	--	---

<p>6. Државата и сѐјансѝвојѝо</p>	<p>9</p>	<p>- Да ги разбере доминантните економски теории за улогата на државата:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) неокееинзианизмот за пазарот; б) неокееинзианизмот за државата; в) неолиберализмот за пазарот; г) неолиберализмот за државата. <p>- да ја објасни фискалната политика (јавни приходи, јавни расходи и буџет);</p> <p>- да ја сфати суштината на монетарната политика.</p>	<p>Се објаснува и дискутира за доминантните теории за улогата на државата во стопанството и се споредуваат нивните разлики.</p> <p>Се презентира шематски приказ на структурата на буџетот (јавните приходи и расходи) и се објаснува суштината на фискалната и монетарната политика.</p>	<p><i>1. Економија за претѝа година</i></p> <p>Тематска целина:</p> <p>- Регулација и дерегулација на стопанските сектори.</p>
<p>7. Даноци и даночен сисѝем</p>	<p>10</p>	<p>- Да се запознае со поимот за даноци и даночен систем;</p> <p>- да ги разликува видовите даноци;</p> <ul style="list-style-type: none"> а) данок на добивка; б) данок на потрошувачка (данок на додадена вредност и акцизи); в) данок на имот; г) персонален данок. 	<p>Се објаснува и дискутира за даноците и даночниот систем.</p> <p>Се презентира шематски приказ за видовите даноци со употреба на на хамер или графоскоп.</p> <p>Се презентираат примери од пракса за видовите даноци (на пример, за данокот на додадена вредност, персоналниот данок и сл.).</p>	<p><i>1. Смейководсѝво за вѝора и претѝа година</i> (за економскиот асистент)</p> <p><i>1. Економија за четвртѝа година</i></p> <p>Со претходните тематски целини.</p>

<p>8. Меѓународна економија</p>	<p>8</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја разбере меѓународната трговија со стоки, капитал и технологија; - да ги сфати меѓународните економски односи; - да го објасни надворешно - трговскиот систем и надворешно - трговската политика; - да го согледа значењето на девизниот систем и девизната политика. 	<p>Се објаснува и дискутира за за значењето на меѓународната трговија со стоки, капитал и технологија.</p> <p>Се презентираат примери од секојдневниот живот во врска со меѓународните економски односи и се развива дискусија со учениците.</p> <p>Се објаснува за карактеристиките на надворешно Ѓ трговскиот систем и надворешно Ѓ трговската политика воопшто.</p> <p>Се презентира шематски приказ за инструментите на надворешно-трговскиот систем со употреба на хамер, графоскоп или ЛЦД проектор.</p>	<p><i>1. Бизнис за иџреџа година</i> Тематски целини: - Технологии и бизнисот; - Меѓународен бизнис.</p> <p><i>2. Трговија и иџрговиоко рабџење за III година</i> (за асистентот за трговија и маркетинг) Тематски целини: - Надворешно - трговски систем и надворешно Ѓ трговска политика; - Девизен систем и девизна политика.</p>
--	-----------------	---	--	--

			<p>Објаснува и поттикнува дискусија за карактеристиките на девизниот систем и девизната политика воопшто.</p> <p>Се објаснува, се поттикнува и се организира групна работа на учениците за девизите и девизниот курс.</p>	
--	--	--	---	--

4.2. Наставни методи и активности на учење

За реализација на наставата по наставниот предмет *економија*, согласно поставените цели на наставниот предмет, како основни *наставни методи*, ќе се користат: водење на насочена дискусија, демонстрација, играње на улоги, решавање на проблеми и симулација на реални ситуации, учење преку сопствено откривање, слободни задачи, тимска настава и сл.

Активности на ученикот: да дискутира, да применува правила и законитости, да набљудува, да слуша, да прибележува, да повторува, да објаснува, да чита, да презентира, да открива во група и независно, да размислува критички, да дава свој суд, да работи домашни задачи.

Активности на наставникот: организира, планира, подготвува настава, дава инструкции за работа, поттикнува на дискусии, објаснува, поставува прашања, оценува и поттикнува на самооценување од страна на учениците, симулира процеси и реални ситуации, презентира.

4.3. Организација и реализација на наставата по предметот

Процесот на учење во наставата по наставниот предмет *економија* се изведува преку теоретска настава во училишница каде што учениците ќе стекнуваат, пред се когнитивни и афективни компетенции, преку организирани посети на трговски друштва и институции, организирани информативни средби, разговори и дискусии со претставници Ѓ стручни лица од практиката, во училиштето или во институциите и трговските друштва, со цел да се интегрираат знаењата и ставовите со практичните умеења на учениците. Наставата по овој наставен предмет се реализира и преку индивидуални домашни задачи, кои можат да се изведуваат дома и во училиштето.

Образовните активности по предметот *економија* се организирани во две полугодија, четири тримесечја и неделен распоред на часовите.

4.4. Наставни средства и помагала

За поуспешна реализација на целите на наставниот предмет *економија* потребно е да се користи: графоскоп, графофолии, ТВ, видеорикордер, видеоленти, компјутерска опрема, ЛЦД проектор, публикации, шеми и сл. согласно Нормативот.

Литература потребна за реализација на наставата, како за наставниците така и за учениците е учебник за овој наставен предмет, наставни помошни материјали, стручни списанија, публикации и сл.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГНУВАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигнувањата на учениците се врши преку континуирано следење во текот на учебната година, усно и писмено - преку тестови на знаења, писмените извештаи за реализирани активности на учениците, креативноста, постигнувањата и резултатите од тимската работа, индивидуалните домашни задачи, покажан интерес и активно учество на учениците на часовите.

Во текот на учебната година учениците се оценуваат со најмалку две оценки за секое полугодие, а се утврдуваат полугодишни и годишни оценки. Доколку ученикот не постигне резултати во реализирањето на конкретните цели на Наставната програма, се постапува според законската регулатива.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Покрај условите пропишани со Законот за средно образование, наставникот треба да ги поседува следниве персонални, професионални и педагошки карактеристики: да го мотивира и да влијае позитивно на ученикот со својот начин на изразување, углед, појава, подготвеност за дополнителна работа, образование, систем на вредности и идеали; да соработува со другите наставници, стручни работници, социјални партнери, стручни институции; да поседува способност за изведување на настава и комуникација со учениците; да поседува способност за примена на современа образовна технологија; да поседува способност за планирање, организирање, воведување новини во наставниот процес, како и способност за професионално и педагошко самообразување; да е комуникативен и креативен.

6.2. Стандард за наставен кадар

Завршени студии по економија, со здобиени педагошко - психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард на простор за наставниот предмет

За реализација на Наставната програма по *економија* ќе се користи училница опремена со наставни средства, помагала и опрема согласно Нормативот.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: мај 2002 година

7.2. датум на превземање: мај 2008 година

7.3. Состав на работната група:

1. Снежана Димовска, советник, раководител, Биро за развој на образованието, Скопје
2. Д - р Таки Фити, професор, член, Економски факултет, Скопје
3. Марица Стојковска, наставник, член, ДСЕПУ вВасил Антевски - Дренг, Скопје
4. Јагнија Ангеловска, наставник, член, ДСУЕБ вАрсени Јовковг , Скопје
5. Предраг Јакимовски, советник, член, Стопанска комора на Македонија, Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01.09.2002 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по *економиј*, ја одобри (донесе) министерот за образование и наука со решение број 11-3368/1 од 24.06.2002 година.